Valstybė ir diaspora: beieškant sėkmės formulės

Sandra Bernotaitė

„Sveiki sugrįžę!“ – labinosi lietuviai, dviem žvarbioms spalio pabaigos dienoms iš viso pasaulio suskridę pabūti drauge, pasidalinti idėjomis apie tai, kaip išlaikyti ir efektyviai išnaudoti glaudų lietuvių tinklą. Vilniuje vykusiame Globalios Lietuvos forume „Valstybės ir diasporos partnerystė“ dalyvavo atstovai iš 27 pasaulio šalių.

Koks tas šiuolaikinis lietuvis? Kokia kalba jis kalba, ką valgo, kaip mąsto ir kuria, kokia jo vidinė kultūra? Forumas suteikė progą pažvelgti į veidus vieni kitiems ir rasti atsakymus.

Buvo ne vien nujaučiama, bet ir atvirai kalbama apie tai, jog Lietuva nėra ir negali išlikti hermetiška, konservatyvi ir vien tik romantiškais jausmais savo piliečius maitinanti šalis. „Vilioti emocijomis ar vilioti pragmatika? Lietuva kaip socialinis tinklas. Gal *kompetencijos* galėtų būti šio tinklo slaptažodis?“ – savo pranešime „Kelias į vieną Lietuvą“ provokuodamas klausė Rytis Zemkauskas. Atrodo, šie jo klausimai punktyru ėjo per visas forumo kalbas, sesijas ir diskusijas kavos pertraukėlių metu.

Po įžanginio užsienio reikalų viceministro Dariaus Skusevičiaus pasveikinimo, žodį tarė Vilniaus arkivyskupas metropolitas Gintaras Grušas, nupasakojęs savo šeimos epopėją, geresnio gyvenimo paieškas, įsikūrimą užjūriuose, grįžimą atgal. Metropolitas persakė forumo dalyviams Popiežiaus įvardintas svarbiausias šių laikų krizes: demografinę, migracijos, darbo ir švietimo. Jis pabrėžė, jog bendruomenė – priešnuodis prieš individualizmą, o rišančioji medžiaga – stipri šeima.

„Lietuvis negali būti vienas, jam gyvybiškai svarbu kurti tarpasmeninius santykius, – teigė Metropolitas. – Tautos pamatas yra šeima, kuriai būtina rengtis, rasti palankią mokesčių ir socialinę struktūrą. Stipri šeima – kelias į Lietuvos

puoselėjimą ir tautos išlikimą.“

Kitas pranešimas buvo skaitomas anglų kalba. Viešnia iš Airijos Joanna Murphy pristatė programą „Connect Ireland“, kilusią iš idėjos sukurti daug naujų darbo vietų Airijoje. Ji nupasakojo įspūdingą kelionę nuo sunkios pradžios, didelių, bet labai dažnai nevaisingų pastangų iki sėkmės. Airijos valstybė savo 70 mln. siekiančiai diasporai, išsibarsčiusiai visame pasaulyje, pasirinko tokią žinią „Jei žinote kompaniją, kuri žada plėstis, perduokite mums jos kontaktus arba bent užsiminkite, kad ji yra laukiama Airijoje. Visa kita padarysime patys.“

Projektas turėjo būti itin paprastas, nereikalaujantis laiko sąnaudų iš tų žmonių, kurie sutinka tapti Airijos ambasadoriais kitoje šalyje. „Lietuva taip pat turi įžymybių, kurios turbūt mielai sutiktų tapti atstovais. Seanas Penas, Anthony Kiedis, Bobas Dylanas ir kiti. Žmonės mielai sutinka padėti šaliai, iš kurios yra kilę. Jūs tik turite rasti, kuo Lietuva patraukli investuotojams“, – ragino J. Murphy.

„Connect Ireland“ komanda buvo gerai apmokyta, kaip parengti bendradarbiavimo su potencialiais investuotojais planą, ypač daug dėmesio buvo skirta bendravimo kultūrai, atsižvelgta į tai, kad geriausi tarpininkai paprastai būna labai užimti verslo žmonės, todėl iš jų negalima reikalauti daugiau negu kontaktinių duomenų ir trumpo programos pristatymo potencialiems partneriams.

Sėkmės formulė susideda iš to, kad už „Connect Ireland“ patikimumą laidavo valstybė, neinvestuodama į programą jokių lėšų, sutikdama gauti naudą tuomet, kai bus sukurta daug naujų darbo vietų ir ekonomika pamažu ims atsigauti. Taip ir atsitiko. Šiandien Airija turi apie dešimt tūkstančių tarpininkų 147 pasaulio šalyse.

Pasirodo, svarbiausias projekto sėkmės faktorius buvo… nuotaika. „Airių bendruomenės bruožas yra tas, kad mes esame pratę prie iššūkių, tai mūsų prigimtyje. Kitas svarbus dalykas: padėkoti. Visiems, bandžiusiems tarpininkauti, net ir tiems, kurių tarpininkavimas patyrė nesėkmę, parašydavome padėkos žodį ir skatindavome bandyti dar. Bet koks prisidėjimas prie programos svarbus, net ir tas, kuris neneša tiesioginės naudos, – pasakojo J. Murphy. – Problemų ir klaidų buvo daugybė, bet labai padėjo pozityvus diasporos nusiteikimas.“

Lygiai tokį pat pozityvų diasporos nusiteikimą J. Murphy pastebėjo ir Globalios Lietuvos forumo salėje. Išties draugiškumas ir gera nuotaika sklandė ore, forumo dalyviai pažindinosi ir diskutavo, rasdami naujus sąlyčio taškus ir užmegzdami

draugystės ryšius, kurie stiprins pasaulio lietuvių šeimą. Buvo svarstoma, ar nereikėtų iš viešojo diskurso pamažu išimti ne Lietuvoje gyvenantiems lietuviams nemalonų žodį „emigrantai“. Kai kas bandė prieštarauti, esą jis nėra nemalonus, tačiau čia pat pasigirsdavo pareiškimai, kad savęs toks žmogus net nelaiko „išvažiavusiu“, tiesiog nuolat keičiasi jo gyvenimo planai.

Panašu, kad žodis „emigrantas“ neatspindi tikrosios situacijos: dažnas Lietuvos pilietis išlaiko labai artimą ryšį su tėvyne, be to, jis ne išvažiuoja visam laikui, o migruoja studijų, praktikos ar darbo reikalais. Daugelis nedramatizuoja savo kintančio statuso ir planuoja grįžti.

Buvo išreikštas susirūpinimas tuo, kad Lietuva ir diaspora statomos atskirai ir į jas kreipiamasi, tarsi tai būtų izoliuotos, mažai bendraujančios ir viena kita nesidominčios grupės. Buvo siūloma vis dažniau vietoj žodžio „emigrantas“ vartoti „pasaulio lietuvis“, o vietoj „išeivijos“ – „diaspora“. Taip pat svarstoma, ar nereikėtų sustiprinti informacinės platformos, kur pasaulio lietuviai dar aktyviau ir efektyviau galėtų keistis informacija apie galimas investicijas, galimybę keisti ekonominį ir socialinį šalies modelį, artinant jį prie sėkmingų šalių lygio.

Koks turėtų būti valstybės ir diasporos bendradarbiavimas siekiant Lietuvos pažangos? Pradėjus svarstymą nuo ekonominės situacijos, sėkmės ir nesėkmės istorijų (pastarųjų, regis, išvardinta daugiau), buvo prieita prie esminės problemos: ryšius kerta ne tik darbo, bet ir bendravimo kultūra pačia plačiausia prasme.

Vienas iš lietuvių tautos gerųjų bruožų – darbštumas. Tačiau pagarbos dirbančiam žmogui vis dar sunku sulaukti. Grįžusieji į Lietuvą, kurių forume buvo labai daug, pasidalino patirtimi, kai darbdavys vengia lietuvio, kuris, pabuvojęs svetur, išmoko save gerbti ir atneša į darbovietę kitokią bendravimo kultūrą. Prisibijoma kartais ir tų žmonių, kurių patirtis įvairialypė ir gebėjimai pranoksta galimybes juos išnaudoti. Daugelis pasaulio lietuvių tvirtino, kad žemi atlyginimai nėra didžiausia blogybė, pabrėždami, jog pasikeitimų norėtų visų pirma darbo kultūroje. Paradoksalu, kad tai yra sritis, kuriai greitesnį pokytį atneštų būtent grįžusiųjų įdarbinimas.

Kai Lietuvos valdžios atstovai klausia diasporos, ką daryti, kad pasaulio lietuviai padėtų, kitai pusei savo ruožtu kyla klausimas: ko iš diasporos nori Lietuva? Diaspora išreiškė pasirengimą bendradarbiauti, suteikti kontaktus, laiduoti už

Lietuvos kompanijas, tačiau visgi pageidautų nebūti „įdarbinta“ be atlygio – taip pat reikalauja profesionalaus atstovavimo savo kompanijoms. Deja, lietuvių verslas šiuo metu nesugeba įsisavinti diasporos pagalbos, ir dažniausiai tai ne finansiniai, o kultūriniai stabdžiai, nesugebėjimas bendrauti, nesuvokimas, kas yra žmogiškasis kompanijos veidas ir reputacija, kuria rizikuoja diasporos atstovai, laiduodami už savanaudiškai besielgiančius tėvynainius.

Diaspora pageidautų nebūti *išnaudojama* (dar vienas negeras žodis), bet norėtų kurti su Lietuva ilgalaikius ir abipusiai naudingus santykius. Tai turėtų būti ne vien emocijos ir tėvynės nostalgija, bet ir verslo santykiai. „Mes esame didelis šviesių protų būrys, bet nesuprantame, ko iš mūsų nori Lietuva“, – taip kalbėjo ne vienas forumo dalyvis.

Uždarymo sesijoje iš salės pasigirdo replikų apie tai, kad iš politikų diaspora girdi kaltinimus dėl pasyvumo, tačiau neatsižvelgiama į tai, jog užsienio bendruomenes sudaro savanoriai, tai jų labdara, o ne darbas. O politikai turėtų dirbti savo darbą ir atliepti diasporos pasirengimą padėti. Taip pat buvo išreikštas (ir ovacijomis užtvirtintas) diasporos atstovų priekaištas dėl politikų nekonkretumo, išsakytas kritinės ir argumentuotos diskusijos poreikis. Būtent diaspora yra pajėgi palaikyti kritinį diskursą ir reikalauti iš valstybės atstovų atsakomybės.

Buvo pastebėta, kad lietuvis dažnai siekia greitos pergalės, nors sėkmės svetimoje šalyje tenka siekti ilgai ir kantriai, neretai patiriant nesėkmių ruožą. Kita vertus, stebina požiūris, kai grįžusiam lietuviui užduodamas klausimas: „Ko čia grįžai?“ Negana to, pasigirsta potekstė, esą grįžta tik tie, kuriems užsienyje nepasisekė. Kam išvis sureikšminti sėkmę ar nesėkmę?

Kaip išvykstama, taip ir sugrįžtama dėl įvairiausių priežasčių. Galbūt reiktų turėti daugiau pasitikėjimo savo šalimi ir jos „vertės pasiūlymu“, apie kurį daug kalbėjo premjero patarėjas ekonomikai Lukas Savickas: „Lietuva sukuria „karjeros tramplinus“ jauniems profesionalams, sukurtos puikios sąlygos šeimoms, veikia kelios programos, padedančios grįžusiems integruotis, rasti darbą, dedamos didelės pastangos mažinti korupciją šalyje.“

Parlamentaras Žygimantas Pavilionis papildė, jog mūsų šalies geopolitinė padėtis suteikia unikalią galimybę savo rankomis keisti ne tik tėvynę, bet ir pasaulį: „Lietuva aktyviai dalyvauja pasaulinėje politikos arenoje, įtakodama tokių šalių, kaip Ukraina, Gruzija, Moldova, padėtį.“

Pasaulio lietuvio atsakymas į skeptikų provokacijas galėtų būti lakoniškas: „Grįžau į Lietuvą, nes man pasisekė.“

pasauliolietuvis.lt

Mielai pasidalysime svetainėje ir žurnale skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS